

БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

УКРАЇНСЬКА МОВА, 9 КЛАС

Безсполучниковим складним реченням називають таке складне речення, частини якого поєднані лише за змістом та інтонацією, без допомоги сполучників і сполучних слів:

Вечірня хмарина розтанула в небі,
упала зоря за крутий небосхил.

Схема безсполучникового складного речення: [], [].

Безсполучникове складне речення

З РІВНОПРАВНИМИ
НЕРІВНОПРАВНИМИ
ЧАСТИНАМИ

З

ЧАСТИНАМИ

ЗАСИНАЄ ДЕНЬ У ХАТІ,
ДЕНЬ
МІСЯЦЬ ХОДИТЬ ЗА ЛІСОМ.

Я ВІДЧУВАЮ:
МИНАЄ.

СМИСЛОВІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ЧАСТИНАМИ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Вид речення	Смислові відношення між частинами	Приклад речення
З рівноправними, незалежними одна від одної частинами	Одночасність подій і явищ	Місяць на небі, зіроньки сяють, тихо по морю човен пливе.
	Послідовність подій і явищ	Пригріло сонечко, обсохла земля, потягло орача в поле.
	Зіставлення (протиставлення) подій, явищ	Не русалонька блукає – то дівчина ходить.
З нерівноправними, залежними одна від одної частинами	Наслідку	Защебетав соловейко – пішла луна гаєм.
	Причини	І не треба долі дорікати: всіх не зможе обігрить вона.
	Умови	Зрубав дерево – посади два.
	Часу	Гаї шумлять – я слухаю.
	Доповнення	Вірю: розум темне зло поборе.
	Пояснення	Зелений яр сьогодні незвичайний: хисткий туман хистастіся на дні

ІНТОНАЦІЯ МІЖ ЧАСТИНАМИ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

- Переліку: Одцвіли задумливі каштани,
покидали пух легкий тополі.

- Протиставлення: Багато листя на дереві –
мало плодів.

- Пояснення (зумовленості): Сьогодні свято
у зозуль – вони усе обсіли віття.

- Попередження: Надвечір лихо сталось:
страшенна буря заревла.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ

Кому ставлять між частинами безсполучникового складного речення, якщо вони означають одночасність дій або їхню послідовність і тісно пов'язані між собою за змістом.

Хмара виплакала сльози, ними вкрилися гаї.

Схема речення: [], [].

Крапку з комою ставлять, якщо частини рівноправні, незалежні, поширені, мають усередині розділові знаки та далекі за змістом.

Стоїть явір над водою, на воду схилився; сидить козак у неволі, тяжко зажурився.

Схема речення: []; [].

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ

Двокрапку між частинами безсполучникового складного речення ставлять, якщо:

- Наступна частина пояснює або розкриває зміст попередньої:
У нашому лузі сталася новина: зацвіла біленьким цвітом червона калина.
 - Наступна частина виражає причину того, про що йдеться в попередній частині:
Дуже тішиться бджола: дика груша розцвіла.
 - У першій частині є слова так, такий, всякий, одно:
Правда, любов буває всяка: любив і вовк кобилу, та залишив хвіст і гриву.
У попередній частині наявні дієслова: знати, бачити, чути, розуміти, уявляти, пам'ятати:
Бачу: летить чорнокрилий птах.
- Схема речень: []: [].

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ У БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ

Тире між частинами безсполучникового складного речення ставлять, якщо:

- Наступна частина виражає наслідок або висновок із того, про що йдеться в попередній:

Прийшла Покрова – сиди, чумаче, вдома.

- Зміст частин протиставлено або зіставлено:

Діамант малий – краси багато.

- У наступній частині міститься порівняння з тим, про що йдеться в попередній:

Говорить – шовком шиє.

Схема речень: **[] - []**.

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОЗБОРУ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ:

1. Визначте вид речення за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне)
2. Визначте вид речення за емоційним забарвленням (окличне, неокличне)
3. Вказати, що речення складне (безсполучникове)
4. З'ясуйте групу речення за характером змістових відношень (рівноправні, нерівноправні)
5. Визначте змістові відношення (одночасність, послідовність, протиставлення, зіставлення, наслідок, порівняння, пояснення, причина, умова, час)
6. Визначте кількість частин, розділові знаки між ними.
7. Побудуйте схему речення.
8. Виконайте розбір кожного простого речення.

ЗРАЗОК ПИСЬМОВОГО СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОГО СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

Ожиною терпкою пахне ліс, на пагорбі
замріялась ялиця. (Підкреслити члени
речення)

[], [].

(Речення розповідне, неокличне, складне,
безсполучникове, 2 частини, рівноправні,
одночасність подій, на письмі кома;

I – просте, двоскладне, поширене, повне;

II – просте, двоскладне, поширене, повне).